

**YANGI KOSTITUTSIYA. BEPUL UMUMIY O‘RTA TA’LIM VA
BOSHLANG‘ICH PROFESSIONAL TA’LIMDAGI ISLOHOTLAR**

Qudratova Shaxnoza Baxtiyor qizi

qudratovashahnoza768@gmail.com

TAFU “Boshlang‘ich ta’lim nazariyasi va metodikasi”

kafedra o‘qituvchisi

Sadullayeva Maftuna Namozboy qizi

majidsaidazimov@gmail.com

Toshkent amaliy fanlar universiteti

Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi

1-bosqich talabasi

Hamamizga ma’lumki taraqqiyotning tamal toshi ham, mamlakat qudratini, millatini buyuk qiladigan kuch ham – ilm-fan, ta’lim-tarbiyadir. Ertangi kunimiz vatanimizning yorug‘ istiqboli, birinchi navbatda ta’lim tizimi va farzandlarimizga berayotgan bilimlarimiz, tarbiyamiz bilan chambarchas bog‘liq” – deya ta’kidlaydi mamlakatimiz rahbari Sh.Mirziyoyev. Ushbu so‘zlarni davom ettirgan holda aytish joizki Mamlakatimiz rahbarining “Besh yillik yangi Taraqqiyot strategiyamizni e’lon qildik. Oldimizga yalpi ichki mahsulot va eksportni karra-karra oshirish, sanoatni va axborot texnologiyalarini keskin rivojlantirish, kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha ulkan marralarni oldik. Bu vazifalarni kim uddalaydi? Albatta, maktabda zamonaviy bilimlarni egallagan, raqobatbardosh yoshlar” deya kuyinib gapirishlari beziga emas.

Shu boisdan ham ushbu ishlarni amalga oshirish uchun, bizga sifatli ta’lim tizimi, zamon talablariga javob beradigan va barcha shart-sharoitlarga ega maktablar, ularda malakali pedagog-kadrlar, boshqaruvchilik va liderlik qobiliyatiga ega maktab direktorlari kerak. Taraqqiyot strategiyasida to‘rtinchi ustuvor yo‘nalish ham, “Inson qadri uchun – 100 ta maqsad”ning 5 ta maqsadi hamda undagi 18 ta vazifalar ham bevosita maktab ta’limi bilan bog‘liqligni alohida ta’kidlash kerak.

Bundan tashqari “Har kim ta’lim olish huquqiga ega” ekanligi bosh qomusimiz Konstitutsiyada e’tirof etilganligi bu borada amalga oshirilayotgan ishlarning tamal toshidir. Zero, Konstitutsiya huquqlarimizning asosiy manbai, mamlakatimizning butun huquq tizimi uchun boshlang‘ich asoslarni mujassam etgan bosh qomus hisoblanadi. Insonning eng asosiy huquq va erkinliklaridan biri bo‘lgan ta’lim olish huquqining, avvalo, Konstitutsiyada mustahkamlanishi jamiyatimiz rivoji uchun beqiyos ahamiyatga ega. Zero, ta’lim olish huquqi tabiiy xususiyati shu bilan izohlanadiki, rivojlanish, ayniqsa, ma’naviy kamolotga intilish inson fitratiga xos omil, ta’lim aynan taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi.

Shu jihatdan Konstitutsiyamizga kiritilgan o‘zgartishlar qatorida aynan ta’limga oid yangi qoidalar qo‘shilishi mamlakatimizning yuksalish va taraqqiyot tomon yuzlangani, ta’limni eng muhim qadriyatlardan biri sifatida ulug‘layotganining yorqin isboti hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoevning 2022-yil 20-iyundagi Konstitutsiyaviy komissiya a’zolari bilan uchrashuvidagi nutqida “Biz oila, maktabgacha

ta'lim, maktab va oliy ta'limni hamda ilmiy-madaniy maskanlarni Uchinchi Renessansning eng muhim bo'g'inlari, to'rt uzviy halqasi deb hisoblaymiz. Shunday ekan, Yangi O'zbekiston bunyodkorlari bo'lmish o'g'il-qizlarimizning huquq va erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini har tomonlama qo'llab-quvvatlashni Konstitutsiyada mustahkamlab qo'yish – dolzarb masaladir. Bosh qomusimizda bolaning manfaatlari, uning jismoniy, aqliy va madaniy jihatdan to'laqonli rivojlanishi uchun barcha sharoitlarni yaratish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida o'z aksini topishi zarur” degan taklifni ilgari surgan edilar.

Shu davrga qadar maktabgacha ta'lim tizimi konstitutsiyaviy huquqiy nuqtai nazaridan tartibga solinmagan. Biroq mazkur masala qonun darajasida mustahkamlangan. Masalan, 2019-yil 16-dekabrda “Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida”gi Qonunda har bir bola maktabgacha ta'lim va tarbiya olish huquqiga ega ekanligi kafolatlangan. Bunga ko'ra, davlat har bir bolaning umumiy o'rta ta'lim tashkilotiga o'qishga kirishidan bir yil oldin davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida umumiy o'rta ta'limga majburiy bir yillik tayyorgarlikdan o'tishga bo'lgan huquqini kafolatlaydi.

Bolaning maktabgacha ta'lim va tarbiya olishiga doir davlat kafolatlari davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari negizida maktabgacha ta'lim va tarbiya xizmatlarini ko'rsatish, shuningdek ta'lim va tarbiya berishning muqobil shakllarini tashkil etish orqali ta'minlanadi.

Bunday qo'shimchalar kiritishga xalqaro normalar, xorijiy davlatlar konstitutsiyalari, shuningdek fuqarolardan kelib tushgan taklif va tavsiyalar asos bo'ldi. Jumladan, Bola huquqlari to'g'risidagi konvensiyaning 27-moddasida davlatlar har bir bolaning jismoniy, aqliy, ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy kamol topish uchun zarur hisoblangan turmush darajasiga ega bo'lish huquqini e'tirof etishi zarurligi belgilangan.

Ushbu o'zgartirishlar orqali ilk marotaba bog'cha yoshidagi bolalarning ta'lim va tarbiyasi sohasidagi davlat kafolatining konstitutsiyaviy darajada belgilanishi ta'lim uzviyligining samarasini orttiradi. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining 4-yo'nalishida ko'rsatilgan maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirish borasidagi maktabgacha ta'limda qamrov darajasini 80%ga yetkazish hamda 7 mingdan ziyod yangi NMTTni tashkil etish kabi vazifalariga mos keladi.

Bugungi kunda mamlakatimizda bog'cha yoshidagi har bir bolani ushbu ta'lim yo'nalishi bilan to'liq qamrab olish uchun zarur sharoitlar yaratishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ushbu maqsadlarni ro'yobga chiqarish maqsadida 2017-yilda O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tashkil etildi.

“O'zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi”ning qabul qilinishi sohadagi islohotlarni amalga oshirishda huquqiy asosni yaratdi. Maktabgacha ta'limni rivojlantirishda hududlar, shahar va qishloqlar o'rtasidagi nomutanosiblikni bartaraf etishga, davlat-xususiy sheriklik asosida xususiy kapitalni jalb etishni rag'batlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Maktabgacha ta'lim muassasalari tarmog'ini kengaytirish, ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va yangi bog'chalarni qurish uchun 2017–2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish Dasturi hamda

2030-yilga qadar maktabgacha ta'lim bilan qamrov darajasini 80,8 foizga yetkazish maqsad qilingan maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish Konsepsiyasi tasdiqlandi.

So'nggi yillardagi davlatning qo'llab-quvvatlovi natijasida bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish darajasi 2016-yildagi 27,7 foizdan 71,8 foizga, maktabgacha ta'lim tashkilotlari soni 5211 tadan 29 mingdan ziyodga yetkazildi.

2022-yilda "Finance Inquirer" nashri bolalarni maktabgacha ta'lim muassasalariga jalb qilish bo'yicha eng yaxshi dinamikaga ega bo'lgan dunyodagi eng peshqadam 10 ta davlatni e'lon qildi. Unda O'zbekiston jahon reytingida birinchi o'rinni egalladi.

Ushbu qo'shimchalar O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoevning Konstitutsiya kuni bayrami munosabati bilan yo'llangan tabrikda Konstitutsiyani isloh qilish bo'yicha ko'rsatib berilgan asosiy yo'nalishlarning to'qqizinchisi – "Uchinchi Renessansning to'rt uzviy halqasi bo'lmish bog'cha, maktab, oliy ta'lim va ilm-fan sohalarini rivojlantirish masalalarini konstitutsiyaviy darajada mustahkamlab qo'yish", degan takliflaridan ham kelib chiqadi.

So'nggi yillarda yurtimizdagi 10 000 ortiq o'rta maktablar, 150 dan ortiq xususiy maktablar, 2500 dan ortiq nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari, 167 oliy o'quv yurtlari, ulardan 70 tasi xorijiy OTM filiallari, 34 hususiy va boshqa shakldagi ta'lim muassasalari va tashkilotlar rivojlanishi uchun keng sharoitlar yaratilgan. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida ham maktabgacha ta'limning qamrov darajasini 67%dan 80% yetkazish, maktablarni rivojlantirish milliy dasturini joriy etish orqali xalq ta'limi tizimida qo'shimcha 1,2 million o'quvchi o'rni yaratish hamda darsliklarni yangilash uchun Davlat byudjetidan 605 mlrd. so'm ajratish, oliy ta'limga qamrov darajasini amaldagi 28%dan 50%ga yetkazish hamda davlat-xususiy sheriklik asosida 100 ming o'rinli talabalar turar joylarini barpo etish nazarda tutilgan.

Konstitutsiyaga kiritilgan mazkur yangi norma davlat va nodavlat ta'lim muassasalari faoliyatini tartibga solish bo'yicha davlat siyosatining eng asosiy mazmun-mohiyatini belgilashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. T.: "O'zbekiston", 2017. 488 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qatiyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1-jild. — T.: "O'zbekiston", 2017. 592 b.
3. O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi 30.04.2023y